

Comentariu despre cosmicul si miniaturalul din opera lui Tudor Arghezi

Traditionalul Arghezi este si un poet al existentei si al realului. O buna parte din lirica lui se hraneste din nostalgia varstei de aur a umanitatii. Asa sunt poeziile Vant de toamna si inchinaciune, in care asistam la sacralizarea existentei prin coborarea transcendentului pe pamant: "E pardosita lumea cu lumina, / Ca o biserica de fum si de rasina, / Si oamenii, de ceruri beti, / Se leagana-n stihare de profeti (...) Din invierea sufletului, de izvor, / Beau caprele-aminতির, / Si-n fluierul de sticla al cintezii / Se joaca matele cu iezit (Vant de toamna). Marea tentatie a poetului e de a canta infinitul mic, sublimul rasfrant in existenta marunta (Lumina lina). Pe de alta parte, acesta imagineaza, in suavele Creioane, un cadru erotic natural, in care faptura iubita e incorporata Gradinii cosmice: "Obrajii tai mi-s dragi / Cu ochii lor ca lacul, / In care se-oglesc / Azurul si copacul" (Creion). Viziunile apropiate astfel teluricul de universal, materialul de spiritual, poetul reusind in mod surprinzator sa dea amanuntului din sfera existentei o perspectiva cosmica. Procesul acesta se va desavarsi in Carticica de seara.

Mica Psaltire argheziana in versuri cuprinde un numar de 17 Psalmi - cei mai multi publicati in Cuvinte potrivite - si reprezinta cea mai dramatica inclestare a sufletului insingurat cu Nepatrunsul. E vorba de poetul religios Arghezi si de relatia sa cu divinitatea. Acest aspect a starnit cele mai aprige confruntari in critica literara, intrucat ipostaza psalmistului e cea mai complexa si mai echivoca dintre toate ipostazele eului arghezian. S-a spus, intai, ca Arghezi e un "mistic ortodox, rasaritean" (P. Constantinescu, op. cit.), pentru ca, mai tarziu, sa se afirme contrariul: "spiritul arghezian este fundamental nereligios" (N. Manolescu). Psalmii insisi au fost interpretati diferit. Pompiliu Constantinescu, primul exeget al acestor poeme, scria in 1940: "Psalmii arghezieni (...) ne indica o aproximare a divinitatii, printre indoeli, mahniri, revolte, chemari patetice si asteptari istovite: sete de divin, de absolut, coplecita de o mare ariditate morala" (op. cit.). Deseori s-a vorbit de Arghezi ca de un poet "al credintei si al tagadei", insa ceea ce tulbura sufletul psalmistului nu e problema lui "a crede" sau "a nu crede", ci refuzul lui Dumnezeu de a se revela. Substanta Psalmilor o constituie, asadar, obiectul cautarii religioase, Fiinta ce se ascunde. Poetul tanjeste dupa varsta primordiala a omului, cand Dumnezeu se plimba prin rai in racoarea serii si comunica nemijlocit cu faptura creata (Facerea, 3, 8-10): "Jncerc de-o viata lunga sa stam un ceas la sfat, / Si te-ai ascuns de mine de cum m-am aratat. / Oriunde-ti pipai pragul cu soapta tristei rugi, / Dau numai de belciuge, cu lacate si drugi". Din nefericire, dialogul psalmistului cu divinitatea e un dialog nedesavarsit, Psalmii lui Arghezi fiind, in realitate, "monologuri ale celui-care-glasuieste-in-pustiu" (Nicolae Balota, Opera lui Tudor Arghezi).

Sintetizand, am putea spune ca exista trei trepte ale demersului initiatic arghezian, exprimate si in versul "Te caut mult, te-nchipui, te gandesc": cautarea senzoriala, realizata ca act de cunoastere rationala ("Te dramuiesc in zgomot si-n tacere"); visarea creatoare de poezie ("Sunt vinovat ca am ravnit"); reflectia asupra conditiei omului in raport cu sacrul ("Doamne, tu singur vad ca mi-ai ramas..."). Coplezit de sentimentul parasirii intr-un univers gol si neacceptand teroarea singuratatii,

poetul recurge la un registru atitudinal si afectiv foarte variat, osciland intre ascultare, smerenie, dorinta apriga, cautare, ardere, inchipuire, revolta, negare.

Toate acestea reprezinta, cum s-a mai spus, situatii arhetipale ale omului in fata sacrului. Noutatea Psalmilor arghezieni reiese din amestecul ingenios de rugaciune si manie, din violenta tonului blasfemator, din caracterul de dezbatere trunchiata, din aspectul de drama a cunoasterii. Caci atunci cand contempla misterul dumnezeirii, Arghezi afla ca omul e supus inevitabil la limita si masura: "Piscul sfarseste-n punctul unde-ncepe. / Marea ma-nchide, lutul m-a oprit. / Am alergat si-n drum m-am razvratit / Si n-am scapare din zarea marei stepe".